

Podeželska krajina kot razvojni potencial

Zbornik prispevkov posveta Društva krajinskih arhitektov Slovenije, 18. april 2013, Ljubljana

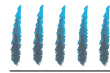
Podeželska krajina kot razvojni potencial
Zbornik prispevkov posveta Društva krajinskih arhitektov Slovenije, 18. april 2013, Ljubljana

PROUD MARJAN

Because our land was in this place
Before the beginning of the human race
We are so proud we say aloud
We are the nation on the best location.
We got the mountains
We got the sea
And we don't need much of the history.
With many spas where water is hot
And summer ice on the mountain's top
With deep dark forests and open plains
And only two million human brains.
With famous neighbours like Austrians,
Italians, Croats and Hungarians
We are so proud we are in between
We say aloud we are Slovene.

We are the nation on the best location.
We got the mountains, we got the sea.
We are the nation on the best location
On the top of history.

*Andrej Rozman Roza, iz predstave Najemnina
ali We Are The Nation On The Best Location,
KUD France Prešeren in Rozinteaater*, 2007*

Podeželska krajina kot razvojni potencial

Zbornik prispevkov posveta Društva krajinskih arhitektov Slovenije

programski odbor: Izidor Jerala
mag. Maja Simoneti
dr. Ana Kučan

naslov: **Podeželska krajina kot razvojni potencial**

uredili: mag. Jelka Hudoklin
Suzana Simič

podatki o izdaji: Zbornik prispevkov posveta
kraj: Ljubljana
izdalo: Društvo krajinskih arhitektov Slovenije
Jamnikarjeva 101, 1000 Ljubljana

leto izida: april 2013

tisk: BIROGRAFIKA BORI d.o.o. , Ljubljana

naklada: 300 izvodov

**oblikovanje,
grafična podoba in prelom:** Mojca Balant, Jana Kozamernik

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

712(497.4)(082)

DRUŠTVO krajinskih arhitektov Slovenije. Posvet (2013 ; Ljubljana)
Podeželska krajina kot razvojni potencial : zbornik prispevkov
posveta Društva krajinskih arhitektov Slovenije, Ljubljana, 18. april
2013 / [uredili Jelka Hudoklin, Suzana Simič]. - Ljubljana : Društvo
krajinskih arhitektov Slovenije, 2013

ISBN 978-961-90868-9-6
1. Gl. stv. nasl. 2. Hudoklin, Jelka
266512640

7	kazalo
8	uvodna beseda
12	sklop I: Kako se dogovarjati in usklajevati razvoj podeželja
15	Samo Drobne: <i>Privlačnost mestnih in podeželskih območij Slovenije za notranje selitve in delovno mobilnost</i>
25	Borut Vrščaj: <i>Kaj pove preteklost?</i>
33	Alma Zavodnik Lamovšek: <i>Vpliv spreminjanja rabe prostora na podobo kulturne krajine</i>
39	Davorin Gazvoda: <i>Strokovne podlage v procesu urejanja podeželja – šolski pristop</i>
48	sklop II: Razvojni potenciali podeželja
51	Marko Slapnik: <i>Trajnostni razvoj na Solčavskem – v naročju Alp</i>
59	Renata Karba: <i>Razvoj podeželja bo trajnosten ali pa ga ne bo</i>
63	Majda Černič Istenič: <i>Pomen socialnega kapitala pri delovanju podeželskih skupnosti</i>
66	sklop III: Prostorska prepoznavnost podeželja
69	Nadja Zgonik: <i>Podoba slovenskega podeželja in njene opredelitve</i>
75	Marija Prašin Kolbezen: <i>Podeželje (zamujena) priložnost - sodobno ali tradicionalno?</i>
83	Aleš Vrhovec: <i>Boj z birokratskimi mlini ali Rehabi(li)tacija Slovenije</i>
91	plakati s spremljevalne razstave
103	sponzorji posveta

Predgovor

Ko govorimo o krajini, so naše predstave zelo različne: od pesniških, umetniških, romantičnih, pa do dosti bolj stvarnih, ne nazadnje finančno opredeljivih, ki so za nekatere edina in tudi najbolj kredibilna predstava o pomenu in vrednostih krajine. Vseskozi ugotavljamo, da je pomen krajine tesno povezan s sistemom vrednot družbe in posameznikov. Ob tem pa se nam - še posebej ob dogajanju v zadnjem času - porajajo številna vprašanja: kakšen je sploh pomen krajine v teh časih? kako jo vidijo prostorski načrtovalci? kako jo vidijo tisti, ki jo ustvarjajo in upravljajo, kako tisti, ki imajo interes za poseganje vanjo, kako jo doživljajo turisti, kako umetniki?

V Društvu krajinskih arhitektov Slovenije, katerega mnogi člani delujemo na področju urejanja prostora, se že dve desetletji dejavno odzivamo na dogajanja, povezana z urejanjem prostora in poskušamo prispevati k iskanju ustreznih prostorsko-načrtovalskih in sistemskih rešitev. V zadnjem desetletju so spremembe v prostoru, ki so posledica porušenega sistema urejanja prostora, neprehtanih prostorskih odločitev, nespoštovanja pravnega reda in pomanjkanja vizije in znanj pripeljale do številnih razvrednotenj in izgube prepoznavne podobe slovenskega podeželja, katerega družbena vrednost je (za nekatere) očitno zgolj deklarativna. Krajina, ki je temeljna prvina podeželja, se zaradi demografskih, ekonomskih in drugih vzrokov pospešeno spreminja; nekontrolirani posegi na eni in opuščanje rabe na drugi strani ogrožajo krajinske kakovosti, kar je verjetno tudi posledica dejstva, da krajina nima ustreznega mesta v zakonodaji in tudi ne enoznačno določenega skrbnika.

Zato smo ocenili, da je za reševanje nastalih problemov nujno usmeriti pozornost na podeželsko krajino in odpreti širšo razpravo in vanjo vključiti kompetentne strokovnjake in širšo javnost. Pri tem je najpomembnejše, da se v tem procesu vsi vključeni deležniki med seboj razumejo in medsebojno dopolnjujejo, predvsem pa morajo biti sposobni, da se poenotijo v svojih vizijah in v postopkih načrtovanja in izvajanja posegov v krajino.

S posvetom Podeželska krajina kot razvojni potencial želimo s pomočjo strokovnjakov, ki se na različnih področjih ukvarjajo s problematiko podeželja, celostno opredeliti vzroke za nastalo situacijo in nakazati smeri za ukrepanje - za oblikovanje vizije in za določitev prioritet ter nosilcev in mehanizmov za njihovo uresničevanje.

Tradicija organizacije konferenc in posvetov je v društvu sicer stara enako kot društvo samo, ki je lani praznovalo 20-letnico svojega obstoja. Po predhodno obravnavanih tematikah, ki so se osredotočale na samo stroko in posamezna področja delovanja krajinskih arhitektov, je tokratni posvet bolj problemsko naravnani. V društvu namreč podobno kot drugi, ki jim je mar za prostor, ocenjujemo, da so razmere v prostoru tako slabe, da je nujno treba ukrepati.

Upam, da nam bo z razpravo in zaključki posveta uspelo narediti korak bližje k ustreznemu, predvsem pa k odgovornejšemu urejanju podeželske krajine in k zavedanju, da je ta najpomembnejša prvina prepoznavnosti države.

*Suzana Simič
predsednica DKAS*

Novo mesto, april 2013

Podeželje, slovenska zadrega ali razvojna priložnost?

Slovenija je (predvsem) podeželje. Zgodovina, identiteta, gospodarstvo in način razmišljanja Slovencev so pretežno povezani s podeželjem, na podeželju so skoraj vse slovenske izjemne krajine. Nadja Zgonik v svojem prispevku navaja Josipa Mantuanija in Jožeta Plečnika, ki sta »povzdigovala narod, ki se izraža na tako popoln umetniški način, da postavlja v krajino bele arhitekture z rdečimi strehami«. Med »zelene«, podeželske države Slovenijo uvrščajo tudi študije v evropskem merilu, ki jih navaja Alma Zavodnik Lamovšek. V preteklih desetletjih smo si sicer na vse načine prizadevali osamosvojiti od te svoje navezanosti na podeželje in postati »urbani«. A se nam to ni najbolje posrečilo: kakovostne urbanosti večinoma nismo uspeli razviti, podeželje pa smo prepustili zaraščanju kulturne krajine in razpršeni poselitvi. Kot opozarjajo avtorji prispevkov posveta, predvsem Borut Vrščaj in Aleš Vrhovec, smo marsikje nepovratno uničili krajino in povzročili kopico problemov, od infrastrukturnih, prometnih, ekoloških pa vse do socialnih. Ustvarili smo identiteto ne-mesta ne-vasi, grdih hiš in neprekinjenega tkiva razpršene gradnje. Ta prostor »vmes« je, kot v svojem prispevku ugotavlja Samo Drobne, dom dobre tretjine prebivalcev Slovenije. Skoraj polovica jih živi na podeželju, le petina pa v pretežno mestnih območjih. Okoliščine v zadnjem času pa so vendar postavile podeželje spet bolj v središče naše pozornosti: samooskrba s hrano in obnovljivimi viri energije, ohranjanje biotske pestrosti, gospodarska kriza in z njo povezana omejitev gradbene ekspanzije so lahko priložnosti za podeželje.

Izhodiščno stanje, kot v svojem prispevku opozarja Renata Karba, sicer ni dobro. Imamo nizko stopnjo prehranske samooskrbe, smo na evropskem dnu po energetske in snovni učinkovitosti, imamo najmanj kmetijskih zemljišč na prebivalca med evropskimi državami, izgubili pa smo tudi veliko s podeželjem povezanih tradicionalnih znanj. Kmetijstvo danes ni več prevladujoči dejavnik, ki oblikuje krajino. Poselitev in industrija pa niti na osnovi izkušenj, še manj z vidika družbeno gospodarskih obetov nista prava razvojna priložnost.

Kako torej naprej? Najprej se bomo – vsi skupaj – morali naučiti razmišljati in živeti brez kvantitativne rasti kot merila napredka. Nadja Zgonik s sklicevanjem na umetniško tradicijo opozarja,

da lahko navdih za družbeno inovacijo iščemo (tudi) v naravi, organskih silah zemlje in kmetih. To potrjujejo tudi številna samoorganizirana gibanja na temelju lokalne oskrbe in netržne menjave dobrin. Obenem je treba biti previden pri podpori lepo zvenečim programskim geslom, kot so: ekološko pridelana hrana, vzpostavitev vrednostne verige lesa, prehod na obnovljive vire energije in zeleni turizem. Kot vselej, se tudi tukaj hudič lahko skriva v podrobnosti, bodisi v obliki (ne)uresničljivosti, lokalnih posebnosti, načina izvedbe in (morebitnih) negativnih stranskih učinkov. Podeželje, prekrito z rastlinjaki, sončnimi celicami in drevesnimi nasadi, pa tudi predmoderna družbena ureditev najbrž ne bodo ustrezali našim željam.

Država je po ustavi dolžna zagotavljati večino ekoloških in socialnih funkcij podeželja. Z zakonodajo in proračunskimi sredstvi ima v rokah tudi škarje in platno, ki pa ju v zadnjih letih ne uporablja prav spretno. Brez dejavnega in demokratičnega sodelovanja stroke, občin, nevladnih organizacij in prebivalcev podeželja namreč ne more nastati nič, kar bi pristajalo sodobnemu, zdravemu in vitalnemu podeželju. Veliko dobrih primerov iz prakse že imamo; nekateri so opisani tudi v tej publikaciji: trajnostni razvoj na Solčavskem (Slapnik), izobraževanje prebivalcev s predstavitvijo kakovostnih rešitev v lokalnem časopisu v Beli krajini (Prašin Kolbezen), sodelovanje občin s fakultetami pri pridobivanju prostorskih rešitev (Gazvoda) itd. Možnih pogledov na krajino podeželja je veliko, vsak ima svojo racionalnost, vrednostni sistem in predloge rešitev, kar nenazadnje dokazuje tudi pester nabor prispevkov v tej publikaciji. Ta pestrost je lahko ovira pri učinkovitem ukrepanju, lahko pa prednost in zagotovilo, da bodo rešitve pretehtane z vseh vidikov in narejene z upoštevanjem potreb vseh »uporabnikov« podeželja.

prof. dr. Mojca Golobič

krajinska arhitektka, profesorica, predstojnica Oddelka za krajinsko arhitekturo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani

DRUŠTVO KRAJINSKIH ARHITEKTOV SLOVENIJE